

Respublika OAK jurnali

ISSN 2181-4201

TA'LIM TRANSFORMATSIYASI

ILMIY-METODIK JURNALI

IYUL 2026, 4-SON

BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
<https://etjournal.buxdpi.uz>

**BUXORO DAVLAT
PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

TA'LIM TRANSFORMATSIYASI

ILMIY – METODIK JURNAL

№. 4

SUN'IY INTELLEKTDAN TA'LIM JARAYONIDA FOYDALANISHNING ETIK VA HUQUQIY JIHATLARI

Umedjanova Malika Lukmanovna,

Buxoro davlat pedagogika instituti, p.f.f.d. (PhD), dots.

E-mail: umedjanovamalika1405@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur tezisda ta'lim tizimida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning etik, huquqiy va ijtimoiy jihatlari tahlil qilinadi. Sun'iy intellekt ta'lim jarayonini individuallashtirish, bilimlarni baholashni avtomatlashtirish hamda pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, akademik halollik, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, algoritmik xolislik, mualliflik huquqi va raqamli tengsizlik kabi muammolar ham yuzaga kelmoqda. Tadqiqotda sun'iy intellektdan mas'uliyatli foydalanishning asosiy tamoyillari hamda ta'lim muassasalari oldida turgan vazifalar yoritilgan. Ta'limda sun'iy intellektdan samarali foydalanish uchun inson nazorati, shaffoflik va huquqiy me'yorlarni takomillashtirish muhim omil sifatida baholanadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, ta'lim, etika, huquq, akademik halollik, algoritmik xolislik, ma'lumotlar xavfsizligi, raqamli ta'lim.

ЭТИЧЕСКИЕ И ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Умеджанова Малика Лукмановна,

Бухарского государственного педагогического института,
доктор философии (PhD) по педагогическим наукам, доцент

E-mail: umedjanovamalika1405@gmail.com

Аннотация: В статье анализируются этические, правовые и социальные аспекты использования технологий искусственного интеллекта (ИИ) в системе образования. ИИ позволяет обеспечить индивидуализацию образовательного процесса, автоматизировать оценку знаний и повысить эффективность педагогической деятельности. В то же время возникают такие вопросы, как академическая честность, защита персональных данных, алгоритмическая справедливость, авторское право и цифровое неравенство. В работе обозначены ключевые принципы ответственного использования ИИ и задачи, стоящие перед образовательными учреждениями. Контроль со стороны человека, прозрачность и совершенствование правовых норм определены как важнейшие факторы эффективного применения ИИ в сфере образования.

Ключевые слова: искусственный интеллект, образование, этика, право, академическая честность, алгоритмическая справедливость, безопасность данных, цифровое образование.

Umedjanova Malika Lukmanovna,

Bukhara State Pedagogical Institute, PhD, Associate Professor

E-mail: umedjanovamalika1405@gmail.com

Abstract: This paper analyzes the ethical, legal, and social aspects of using artificial intelligence (AI) technologies within the education system. AI enables the individualization of the educational process, the automation of knowledge assessment, and the enhancement of pedagogical efficiency. At the same time, issues such as academic integrity, personal data protection, algorithmic fairness, copyright, and digital inequality are emerging. The study outlines the key principles of responsible AI usage

and the tasks facing educational institutions. Human oversight, transparency, and the improvement of legal standards are identified as crucial factors for the effective use of AI in education.

Keywords: artificial intelligence, education, ethics, law, academic integrity, algorithmic fairness, data security, digital education.

Kirish

XXI asrda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida sun'iy intellekt (SI) inson faoliyatining deyarli barcha sohalariga kirib bordi. Ayniqsa, ta'lim tizimida sun'iy intellekt asosidagi platformalar, virtual yordamchilar, adaptiv o'quv tizimlari va generativ modellar keng qo'llanilmoqda. ChatGPT, Gemini, Copilot kabi vositalar o'quv materiallarini yaratish, matnlarni tahlil qilish, tarjima qilish, baholash va masofaviy ta'limni tashkil etishda samarali yordam bermoqda.

Sun'iy intellektning ta'limga kirib kelishi o'qituvchi va talabalarga yangi imkoniyatlar yaratdi. Masalan, o'quvchilar bilim darajasiga mos individual topshiriqlar shakllantirish, murakkab mavzularni sodda izohlash va tezkor fikr-mulohaza olish imkoniga ega bo'ldilar. Biroq texnologiyaning keng qo'llanilishi bilan bir qatorda uning etik va huquqiy oqibatlari ham dolzarb masalaga aylandi. Akademik halollikning buzilishi, shaxsiy ma'lumotlarning himoyasi, noto'g'ri yoki tarfakash algoritmik qarorlar hamda mualliflik huquqi bilan bog'liq muammolar ta'lim tizimi oldidagi yangi chaqiriqlar sifatida namoyon bo'lmoqda.

Sun'iy intellekt texnologiyalarining asosiy afzalliklaridan biri ta'lim jarayonini shaxsiylashtirish imkoniyatidir. An'anaviy ta'limda barcha talabalar uchun bir xil metodika qo'llanilgan bo'lsa, sun'iy intellekt har bir o'quvchining bilim darajasi, qobiliyati va ehtiyojlariga mos tavsiyalar bera oladi. Bu esa ta'lim samaradorligini oshiradi va o'quv jarayonining individuallashtirishiga xizmat qiladi. Shuningdek, sun'iy intellekt o'qituvchilarning vaqtini tejashga yordam beradi. Testlarni avtomatik tekshirish, statistik tahlillarni amalga oshirish va o'quv natijalarini monitoring qilish kabi vazifalar avtomatlashtirilishi mumkin. Natijada pedagoglar ko'proq ijodiy va metodik faoliyat bilan shug'ullanish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Yana bir muhim jihat shundaki, sun'iy intellekt ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytiradi. Nogironligi bo'lgan shaxslar, uzoq hududlarda yashovchi o'quvchilar va til o'rganayotgan talabalar uchun maxsus xizmatlar taqdim etilishi mumkin. Bu esa inklyuziv ta'limni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Sun'iy intellektidan foydalanishdagi etik muammolar. Ta'limda sun'iy intellektidan foydalanish bilan bog'liq eng dolzarb etik masalalardan biri akademik halollikdir. Bugungi kunda talabalar generativ AI vositalaridan referat, kurs ishi va ilmiy maqolalar tayyorlashda foydalanmoqdalar. Agar AI yordamida yaratilgan matnlar manbasi ko'rsatilmadan taqdim etilsa, bu akademik halollik tamoyillarining buzilishiga olib keladi. Bundan tashqari, talabalarning mustaqil fikrlash ko'nikmalariga salbiy ta'sir ko'rsatish xavfi ham mavjud. Sun'iy intellekt tayyor javoblar taqdim etgani sababli ayrim hollarda o'quvchilar muammoni mustaqil tahlil qilish va yechim topish jarayonidan chetlashib qolishlari mumkin. Bu esa tanqidiy fikrlash kompetensiyalarining rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Yana bir muhim muammo algoritmik tarfakashlikdir. Sun'iy intellekt tizimlari o'qitilgan ma'lumotlar asosida qaror qabul qiladi. Agar ma'lumotlarda noto'g'ri yoki biryoqlama yondashuv mavjud bo'lsa, tizim ham xuddi shunday natijalar beradi. Natijada ayrim guruhlar uchun adolatsiz yoki diskriminatsion holatlar yuzaga kelishi mumkin.

Huquqiy masalalar va ma'lumotlar xavfsizligi

Sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi bilan shaxsiy ma'lumotlarni

himoya qilish masalasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Ta’lim platformalarida talabalar haqidagi katta hajmdagi ma’lumotlar saqlanadi. Ushbu ma’lumotlar noto’g’ri boshqarilgan taqdirda maxfiylik buzilishi va ma’lumotlarning uchinchi shaxslarga tarqalishi xavfi yuzaga keladi. Huquqiy jihatdan yana bir muhim masala mualliflik huquqi bilan bog’liq. Generativ sun’iy intellekt yaratgan matn, rasm yoki boshqa mahsulotlarning muallifligi masalasi hali ham dunyo miqyosida bahsli hisoblanadi. Talabalar va tadqiqotchilar AI vositalaridan foydalanganda intellektual mulk huquqlariga rioya qilishlari zarur. Shuningdek, AI asosidagi baholash tizimlarining qarorlari ustidan nazorat o’rnatish ham muhimdir. Ta’limda qabul qilinadigan har qanday yakuniy qaror inson tomonidan tekshirilishi va tasdiqlanishi kerak. Chunki sun’iy intellekt ayrim hollarda xato yoki asossiz xulosalar chiqarishi mumkin.

Sun’iy intellektdan mas’uliyatli foydalanish tamoyillari.

Ta’lim tizimida sun’iy intellektdan samarali foydalanish uchun quyidagi tamoyillarga amal qilish maqsadga muvofiq:

1. Shaffoflik – AI vositalaridan foydalanish holatlari ochiq ko’rsatilishi kerak.
2. Akademik halollik – AI yordamida tayyorlangan materiallar manbasi qayd etilishi lozim.
3. Maxfiylik va xavfsizlik – foydalanuvchilarning shaxsiy ma’lumotlari himoyalaniishi zarur.
4. Inson nazorati – muhim pedagogik va baholash qarorlari inson tomonidan qabul qilinishi kerak.
5. Adolatlilik – algoritmlar diskriminatsiya va tarfakashlikdan holi bo’lishi lozim.
6. Raqamli savodxonlik – pedagog va talabalar AI imkoniyatlari hamda cheklovlar haqida yetarli bilimga ega bo’lishlari kerak.

Xulosa

Sun’iy intellekt texnologiyalari ta’lim tizimining rivojlanishida muhim o’rin tutmoqda. Ular o’quv jarayonini individuallashtirish, ta’lim sifatini oshirish va pedagogik faoliyat samaradorligini ta’minlashga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, akademik halollik, ma’lumotlar xavfsizligi, algoritmik tarfakashlik va mualliflik huquqi bilan bog’liq masalalar ham jiddiy e’tibor talab qiladi. Kelajakda sun’iy intellekt texnologiyalarining ta’limdagi o’rni yanada ortishi kutilmoqda. Shu sababli ta’lim muassasalari, davlat organlari va ilmiy hamjamiyat hamkorlikda sun’iy intellektdan foydalanishning etik va huquqiy asoslarini takomillashtirishi zarur. Faqat shunda ushbu texnologiyalarning imkoniyatlaridan samarali va xavfsiz foydalanish mumkin bo’ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. UNESCO. Recommendations on the Ethics of Artificial Intelligence.
2. Holmes W., Porayska-Pomsta K., Nemorin S. The Ethics of AI in Education.
3. Yusupov S.B., Juchnevicius E. Ethics of Using Artificial Intelligence in Higher Education.
4. Moydinova E.K., Tetik U. Ethics of Artificial Intelligence in Language Learning.
5. Musah E. Ethical Challenges of Artificial Intelligence in Education.
6. Gulyamov S., Rustambekov I. Ethical Aspects of AI Regulation for Higher Education.

MUNDARIJA

PEDAGOGIKA , PSIXOLOGIYA VA METODIKA	
SPORT YO'NALISHIDAGI QO'SHIMCHA TA'LIM ORQALI O'QUVCHILARNING BO'SH VAQTINI MAZMUNLI TASHKIL ETISHNING NAZARIY-PEDAGOGIK ASOSLARI Ibragimov Sanjar Saidjonovich	4
SUN'IY INTELLEKTDAN TA'LIM JARAYONIDA FOYDALANISHNING ETIK VA HUQUQIY JIHATLARI Umedjanova Malika Lukmanovna	8
AYOLLAR REGBISI: SHAKLLANISH TARIXI, ZAMONAVIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA IJTIMOY-PEDAGOGIK AHAMIYATI Ibragimov Manuchexr Baxtiyorovich	12
BOSHLANG'ICH SINF TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA TABAQALASHTIRILGAN TA'LIM TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI Bozorova Hamida Shukriloyevna	15
O'ZBEK XALQ CHOLG'U ASBOBLARINING PAYDO BO'LISH TARIXI VA ULARNING MAKTAB DASTURIDAGI O'RNI Ibodov O'ktam Rasulovich	18
CHIM USTIDA XOKKEY MASHG'ULOTLARI JARAYONIDA TALABALARINING TEXNIK TAYYORGARLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI Ismoilov Husniddin	21
TABAQALASHTIRILGAN YONDASHUV ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARIDA TASVIRIY SAN'ATGA OID KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH METODIKASI Bozorova Hamida Shukriloyevna	28
BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING DARSDAN TASHQARI TARBIYAVIY FAOLIYATIDA MA'NAVIY-AXLOQIY FAZILATLARNI SHAKLLANTIRISH Jabborova Fotima Nutfullojon qizi	34
MAGISTRATURA TALABALARINING TADQIQOT KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA KOMPETENSIYAGA ASOSLANGAN YONDASHUVNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI Jamshid Tagaymurodovich Parmanov	41
O'QUV JARAYONIDA TALABALARINING MUSTAQIL ISHLASH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI Aminov Akmal Shavkatovich	48
STEAM TEXNOLOGIYASI ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARIDA AXBOROT BILAN ISHLASH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH DOLZARB PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA Usmonova Zulfiya Ilxomovna	52
SHARQ MUTAFAKKIRLARINING IQTISODIY QARASHLARI VA ULARNING PEDAGOGIK MOHIYATI Ruziyeva Gulinoz Fatilloevna	59
REFLEKSIV YONDASHUV ASOSIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILAR O'QUV-BILUV FAOLIYATINI FAOLLASHTIRISH	65

Bozorov Vahobiddin Nuriddinovich	

O'QUVCHILARDA MILLIY ONG VA MILLIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHDA MUSIQIY TADBIRLARNING O'RNINI VA AHAMIYATI Karimov Olimxo'ja Islomovich	79
ESTRADA QO'SHIQCHILIGI RIVOJIDA VOKAL FANINING ROLI Karimov Olimxo'ja Islomovich	83
FILOLOGIYA FANLARI	
USAGE CHARACTERISTICS OF NEW NOUN LEXEMES IN MODERN UZBEK NEWSPAPER AND ONLINE MEDIA LANGUAGE Saidova Khurshida Fakhridin qizi	87
TALABALARNING YOZMA NUTQINI RIVOJLANTIRISHDA TARJIMA STRATEGIYALARINI QO'LLASH Norboyeva Shahnoza Jo'rabek qizi	93
ANTONIMLAR VA ULARNING LINGVOPOETIK VAZIFALARI ABDURAHMON JOMIY VA ALISHER NAVOIY ASARLARIDA Tavakkal Choriyev	99
METHODOLOGY FOR DEVELOPING STUDENTS' CREATIVE THINKING THROUGH THE INTEGRATIVE TEACHING OF BRITISH CHILDREN'S LITERATURE Kodirova Zarina Bakhodirovna	117

ANIQ VA TABIIY FANLAR	
BIOLOGIYA O'QITUVCHILARINI TAYYORLASHDA MAKTAB O'QUV-TAJRIBA UCHASTKASI FAOLIYATINI LOYIHALASHTIRISH VA TALABALARNING KASBIY FAOLLIGINI OSHIRISH Usmonova Mubashira Suvonovna	121
TIBBIY TA'LIM JARAYONIDA DIVERGENT TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI Bekchanova Soliha Davlatnazarovna	129
INTERAKTIV MULTIMEDIA VOSITALARIDAN FOYDALANISH ORQALI OLIY TA'LIMDA KOGNITIV FAOLLIKNI OSHIRISH METODLARINING KONSEPTUAL VA GNOSOLOGIK TAHLILI Asadova Sitora Sadullayevna	136
RAQAMLI TA'LIM MUHITINING DIDAKTIK IMKONIYATLARI VA UNI TEXNIK YO'NALISHDAGI KASBIY TA'LIMDA QO'LLASHNING PEDAGOGIK ASOSLARI Savriyev Shamshod Shuxrat o'g'li	141
REFLEKSIY YONDASHUV ASOSIDA "ODAM VA HAYVONLAR FIZIOLOGIYASI" FANINI O'QITISHNING METODIK TIZIMI Odilova Mahfuza Ochilovna	151

QAYDLAR UCHUN

QAYDLAR UCHUN

**TA'LIM
TRANSFORMATSIYASI
ILMIY – METODIK
JURNAL**
№. 4

BOSH MUHARRIR

Buxoro davlat pedagogika instituti rektori, p.f.d. (DSc), professor MA'MUROV BAHODIR

BAXSHULLAYEVICH

Muharrir:
Texnik muharrir:
Sahifalovchi:
Dizayner:

A. Kalandarov
G. Samiyeva
Z. Elmurotova
M. Arslonov

Nashriyot litsenziyasi AI № 178. 08.12.2010. Original – maketdan bosishga ruxsat etildi: 01.07.2024.
Bichimi: 60/84 ¹/16 «Palatino Linotype» garn. Ofset bosma usulida. Ofset bosma qog'ozi. Bosma tabog'i
6,75 Adadi 50. Buyurtma № 124. Bahosi kelishilgan holda.

«Sharq-Buxoro» MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Buxoro shahar O'zbekiston Mustaqilligi ko'chasi, 70/2 uy.
Tel: 0(365) 222-46-46

